

УДК 711

д.арх., професор М.М. Дьомін, О.Д. Міщенко,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ПЕРВИННИЙ ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ КРУПНОГО МІСТА - МІКРОРАЙОН

(стаття підготовлена на підставі матеріалів доповіді на науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи розвитку міст України», м. Ужгород, 20-23 травня 2010 року)

Розглянуті питання термінологічного визначення і сутності первинних елементів соціально-планувальної структури житлово-громадських територій крупних міст і регіональних систем розселення: тотожності і методологічного розмежування понять «мікрорайон», «квартал».

Теорія і методологія планування і забудови міст удосконалюється в напрямках поглиблення знань про основний об'єкт містобудівної діяльності – *„людина і середовище”* (демографічних і соціальних процесах, еволюції і тенденціях прояву психофізичних властивостей і потреб людини, змін вимог до екологічних, соціальних, технічних і містобудівних якостей середовища і т. п.), з одного боку, підвищення якості і обґрунтованості містобудівних рішень, з іншого. [5 с.20].

Природно, ці напрями розглядаються в діалектичному взаємозв'язку і взаємозалежності.

Дане дослідження присвячене одній з найбільш актуальних проблем містобудівного аналізу - методології функціонально-просторової організації території містобудівних систем.

Однією з найбільш актуальних проблем сучасного містобудування (вічних проблем) поза сумнівом є проблема функціонально-планувальної організації міського простору, його сельбищної території і це при тому, що питанням планування і забудови сельбищних територій, дослідженню соціальних аспектів, просторових форм архітектурно-планувальної організації, визначення первинного цілісного елемента соціально-планувальної структури присвячені дослідження видатних вчених, колективів провідних науково-дослідних і проектних організацій світу. Разом з тим, як показує практика, проблема не втрачає своєї актуальності впродовж останнього століття, також як і у наш час, оскільки на кожному історичному етапі виникають все нові матеріальні і духовні потреби людей, нові досконаліші форми організації міського середовища.

Суттєвим досягненням теорії і практики містобудування в ХХ столітті є розуміння життєвого середовища не лише як житла (житлового будинку, квартири), а як житло спільно з усіма елементами, пов'язаними з повсякденним життям населення – школою, дитячими дошкільними закладами, магазинами з асортиментом товарів повсякденного попиту, майданчиками для занять фізкультурою, відпочинку та інше.

Важливим свідоцтвом такого розуміння є також твердження професора В.Г. Давидовича: «При складанні проекту планування міста розділення його сельбищної території на житлові райони виконується виходячи із завдань раціональної організації культурно-побутового обслуговування населення» [2 с. 250]. За Я.В. Косицьким, житлова територія сучасного міста проектується не як проста сума кварталів і домоволодіннь, а складається із структурних функціонально-планувальних елементів «житлових одиниць», що органічно поєднують в собі житло з необхідною кількістю культурно-побутових установ.

Із сказаного видно, що вже до 1946 року, в професійних колах сформувався уявлення про принципи організації житлової забудови на основі методології комплексного освоєння міського простору, що забезпечує високі соціальні стандарти: повсякденне культурно-бутове обслуговування населення, благоустрій, озеленення, дотримання санітарно-гігієнічних вимог.

В ті часи таке мислення стало глобальним явищем. В США, наприклад, розрізняють поняття *habitation* – це житло само по собі і *habitat* – житло в комплексі з елементами що формують життєве середовище повсякденної життєдіяльності населення. В Англії – *neighborhood unit* – житло з усіма видами обслуговування і елементами самоврядування. Аналогічні підходи характерні для Франції, Швеції [16 с. 79].

Сьогодні це сприймається майже як аксіома. А тоді в 40-50 роки це був прорив.

Ієрархічна організація території житлово-громадської забудови крупного міста (регіональної системи розселення) яка включає рівні: 1) міста (центру регіональної містобудівної системи); 2) планувальних зон, що включають сектори міста – центру і прилеглих до них секторів приміської зони; 3) планувальних районів; 4) житлових районів; 5) житлових мікрорайонів [5 с.110] сьогодні є загально визнаною. Вона знайшла місце у навчальних посібниках, реалізується майже у всіх проектах генеральних планів міст і систем розселення . Проте в сорокові роки ще відбувалися активні пошуки найбільш прийнятних рішень.

Сам термін «мікрорайон» був вперше використаний в містобудівній практиці в інституті Діпромiсто в 1935 році [15].

Заради справедливості слід відмітити, що визнання мікрорайону як первинної «житлової одиниці» відбулось не відразу. Характер і напрям пошуків «істини», «дух часу» добре ілюструє видана академією архітектури СРСР книга відомого інженера-економіста Я.П. Шевченко «Планування міст. Техніко-економічні показники і розрахунки» [9]. Ця праця явила собою офіційне видання, посібник рекомендований для фахівців, що працюють в різних областях теорії і практики планування міст. В ній зокрема були викладені методичні положення що до формування структури і елементів сельбищної території міст, які мають для нашого дослідження виняткову цікавість.

В розділі «Принципи розміщення громадських будівель» автор подає таку класифікацію: по характеру розміщення різних культурно-побутових установ і споруд вони можуть бути підрозділені на наступні групи: 1) загальноміські, 2) районні, 3) мікрорайонні, 4) квартальні. [9 с. 58] Як бачимо, Я. П. Левченко диференціюючи установи за умовами розміщення, а практично, по рівнях функціонально-планувальної структури сельбищної території, розводить поняття квартал і мікрорайон, по різних рівнях. «Мікрорайон» за рівнем ієрархії в Я.П. Левченко [9 с. 58] не дорівнює «кварталу» - він вищий за «квартал», а що за змістом?

Склад установ обслуговування кварталу: дитячі дошкільні установи, гаражі для індивідуальних автомобілів, господарські споруди, спортмайданчики, зелені насадження, проїзди, доріжки, господарчі майданчики, тобто вельми усічений перелік. Далі він пише: «Перехід до мікрорайонів є в плануванні міст прогресивним заходом в порівнянні із звичайною системою ізольованих кварталів», оскільки саме в мікрорайонах створюються умови для забезпечення повсякденного обслуговування населення в повному обсязі, поліпшення транспортного обслуговування, впорядкування міського транспорту, застосування «вільної» забудови з використанням особливостей рельєфу, зелених насаджень тощо [9 с.91].

Не торкаючись питання про доцільність такої класифікації (теорія і практика містобудування пішла іншим шляхом), для нас важливим є відчутти еволюцію характеру професійного мислення, притаманного фахівцям-містобудівникам, в ті вельми не прості в нашій історії часи. Має місце виражена амбівалентність.

Термін «квартал» в період 30-40 років вживався в двох аспектах - як частина міста обмежена вулицями і як самостійна «низова» одиниця сельбищної території міста з певними соціальними функціями - як цілісний об'єкт містобудівного проектування.

Поняття «мікрорайон» - житловий комплекс обмежений магістральними вулицями, за визначенням Я.П. Левченко, нічим не відрізняється від поняття

«кварталу» як частини міста, «яку можна обійти навкруги не пересікаючи вулиць». І квартал, і мікрорайон обмежується червоними лініями і, природно, є кварталами. Вся справа у змісті - в соціальних функціях і принципах функціонально-планувальної організації території («оптимальні розміри мікрорайону встановлюються виходячи з оптимально зручного обслуговування його жителів.») [9 с. 80].

Багато зусиль було докладено також для визначення первинного (низового) елементу сельбищної території. Це дійсно є вельми непростим не тільки теоретичним, але й практичним питанням.

У довоєнній теорії і практиці СРСР в якості первинної ланки був визначений житловий квартал. Житловий квартал мислився як основа організації побуту в місті: у складі житлового кварталу розміщувалися дитячі ясла і сади, магазини і їдальні, клубні установи і фізкультурні майданчики, медичні пункти, поштові агентства, ремонтні майстерні і інші установи, розраховані на повсякденні і культурно-побутові потреби населення.

Проте, ідея житлового кварталу як низової ланки міста в практиці нашого будівництва не отримала широкого, а тим більше загального визнання.

По-перше, лише крупні житлові квартали багатоповерхової забудови, по своїй планувальній структурі і кількості населення можуть являти собою низову або первинну ланку міста.

Кwartали малоповерхової забудови і невеликі за своїми розмірами квартали багатоповерхової забудови, характерні для міст, що реконструюються, не можуть слугувати низовою ланкою міста у викладеному вище сенсі.

По-друге, навіть крупні житлові квартали багатоповерхової забудови можуть стати низовою ланкою міста, лише за умови одноразової їх забудови по загальному плану, яким-небудь підприємством або установою, організуючою побут населення всього кварталу і що забезпечує планомірну експлуатацію всього створеного квартального господарства.

Практика такої одночасової забудови мала місце лише в крупних промислових центрах, але вона мала далеко не поширений характер. Більш того, забудовників неодноразово, з міркувань ідеологічного порядку орієнтували на забудову фронту міських вулиць, особливо важливих магістралей, а зовсім не окремих житлових кварталів.

У світлі викладеного, виникла необхідність знайти в системі міста утворення іншого типу, яке мало б змогу замінити житловий квартал в ролі низової ланки міста.

Такою первинною одиницею було визначено *житловий мікрорайон*, який розглядався як група житлових кварталів і будівель, пов'язаних загальною мережею установ первинного культурно-побутового обслуговування населення

(школа, дитячі установи, сад або сквер, торгівля, мережа ремонтних майстерень і т. д.). [1]

Не вдаючись до дискусії щодо термінології, необхідно, проте, визнати важливість і продуктивність ідей і принципів мікрорайонування території за соціально-демографічними («людськими») критеріями. Їх потрібно розглядати як єдиний і безальтернативний метод антропоорієнтовної організації території житлово-громадської забудови або житлового середовища. Така форма організації житлового середовища в найбільшій мірі відповідає фундаментальним властивостям і потребам людей - потребам матеріальним, духовним і господарсько-побутовим, а також антропометричним параметрам, що визначають моделі просторової поведінки населення. При цьому, засадничим параметром просторової поведінки людини слід вважати показник витрат часу на пересування, еквівалентом якого можуть слугувати показники сумарних енергетичних витрат, виражених радіусом пішохідної доступності основних підприємств і установ суспільного обслуговування повсякденного користування, зупинок суспільного транспорту, місць повсякденного відпочинку.

Зарубіжна преса ще в сорокові роки справедливо відзначала, що СРСР - це країна, де ідеї мікрорайонування мають блискуче майбутнє внаслідок відсутності приватної власності на землю. [7]

І дійсно, соціалістична система, при якій була відсутня приватна власність на землю, надавала практично, необмежені можливості для містобудівної діяльності. Перевага, яка принципово відрізняла радянське містобудування від західного, багато в чому зв'язаного капіталістичними земельними стосунками, і яку ми так бездарно втратили в період дев'яностих років - в період непоправної і безглуздої приватизації безцінних для повноцінного розвитку міст територій.

Перший в СРСР мікрорайон на території колишнього підмосковного села Черемушки, який став загальним ім'ям для новобудов багатьох російських міст в шестидесяті роки, по титулу проходив як 9 квартал в Черемушках.

Пізніше поняття чітко розділилися. Квартал називався кварталом - об'єктом проектування і будівництва, в якому вирішувалися питання розміщення об'єктів будівництва (житлового, виробничого і тому подібне), не стосуючись аспектів мікрорайонування території, обслуговування населення і ін. Мікрорайон зайняв міцне місце в містобудуванні, як об'єкт проектування і будівництва, в основі якого покладені головні принципи мікрорайонування:

1. Принцип цілісності, який полягає в тому, що мікрорайон в цілому і його функціональні і планувальні елементи складають системну єдність

населення з його повсякденними потребами і середовище життєдіяльності, що забезпечує реалізацію цих потреб;

2. Принцип чіткого функціонального зонування, сенс якого полягає в суворому, де це необхідно, дотриманні функціональної спеціалізації території мікрорайону по локалізації переважаючих видів діяльності;

3. Принцип забезпечення населення повним комплексом установ культурно-бутового обслуговування в радіусі 300-500 м пішохідної доступності (включаючи пункти зупинок громадського транспорту);

4. Принцип розділення пішохідних і транспортних шляхів, що виключає в'їзд на територію мікрорайону всіх видів транспорту, за винятком спец транспорту;

5. На території мікрорайону не можуть розміщуватися виробничі або ділові установи та підприємства, установи громадського обслуговування населення, що не відносяться до системи обслуговування даного мікрорайону (міського, районного рівнів).

Ці принципи, а також правила взаємного розташування функціональних зон, будівель, і споруд на території мікрорайону, включаючи проїзди, майданчики для занять фізкультурою, відпочинку дітей і дорослих, господарські майданчики, паркінги, сміттєзбірники, елементи благоустрою та озеленення; встановлені техніко-економічні показники, структура балансу території, скворо регламентувалися і регламентуються офіційними нормами і відстежуються органами архітектури і державної експертизи.

Гранична ясність, щодо сучасних методів структурування території житлово-громадської забудови опрацьованих і опробованих на практиці раптом зникає коли стикається з сучасними нормативними документами діючими в Україні.

Офіційна українська наука і законодавчо-нормативні документи не дають чіткого визначення поняттю мікрорайон чи квартал – як первинної одиниці соціально-планувальної структури міста. Чим пояснити те, що в нормативних документах, від яких вимагається гранична чіткість і вивіреність понять часто-густо зустрічаються такі словесні конструкції, як «мікрорайон (квартал)», «квартал – мікрорайон». Нечіткість термінів може приводити до негативних соціальних, економічних, містобудівних та юридичні наслідків.

В чому з нашої точки зору вбачається принципова різниця між поняттями «квартал» і «мікрорайон»?

Як було показано у попередньому викладені, в процесі розробки теорії і її практичної реалізації кристалізувалися поняття і визначення мікрорайону як первинної структурної одиниці міста. На відміну від поняття «квартал» поняття «мікрорайон» пов'язується, перш з все, за аспектами функціонально-, краще

сказати соціально-планувальній організації сельбищної території, оптимізації просторової структури сфери громадського обслуговування.

Чітке визначення поняття мікрорайон подано у фундаментальній праці «Основи теорії містобудування»:

Мікрорайон є структурною одиницею сельбищної території, пов'язаної з повсякденним обслуговуванням населення [11 с. 81].

«Житловий мікрорайон, за визначенням В.Г. Давидовича - це частина сельбищної території міста із закінченим комплексом культурно-бутових установ і пристроїв повсякденного первинного обслуговування, розташована в межах магістральних вулиць (всіх видів)». „Мікрорайон не перетинається потоками транзитного транспорту і пішоходів” [2 с. 26].

Довідник проектувальника. Містобудування (1963 р) [13, с 387] дає таке визначення мікрорайону: «Мікрорайон житловий - основна структурна одиниця сельбищної території. Включає житлові будинки та близько розташовані установи і підприємства повсякденного обслуговування населення - школи, дитячі сади, дитячі ясла, фізкультурні майданчики, сад і т. п.».

Українська радянська енциклопедія - мікрорайон (від мікро.. і район) - «первинна одиниця сучасної житлової забудови міста. Складається з комплексу житлових будинків і культурно-побутових установ (дитячі сади і ясла, школи, магазини і тому подібне) спортмайданчиків і скверів» [14 с. 467].

Цитування можна продовжувати, втім всі джерела сходяться в одному - мікрорайон – це первинний елемент структури сельбищної території, що відповідає антропометричним просторово-тимчасовим параметрам, в основі яких лежать фундаментальні властивості і потреби сучасних людей, які реалізуються в середовищі, і визначають принципи і методи її функціонально-планувальної організації.

Етимологія містобудівного терміну «*квартал*» (від нім. *quartal*, лат. *quarta* - четверта частина, чверть) сходиться до епохи античності, до планувальної організації римських військових поселень, яка ґрунтується на системі двох взаємно перпендикулярних, чітко орієнтованих по сторонах світу, магістралей (декуманус і кордо), що проходять через їх центр та розділяють територію на чотири рівні частини (чверті) – квартали, які у свою чергу поділяються на більш дрібніші квартали, другорядними вулицями які перетинаються, як правило, під прямим кутом.

На Русі, з глибокої давнини, «місто поділялося на частини (кінці), а частини на квартали (чверті)» *Квартал* - декілька будинків в місті, які складають нібито одне ціле, обмежені навколо вулицями. [3 с. 88].

Існують і інші визначення: *Квартал* - територія, обмежена вулицями і проїздами загального користування [13 с. 359]

Квартал за визначенням є первинним, неподільним елементом планувальної структури міста.

Оскільки вулично-дорожня мережа і відповідно мережа кварталів, що нею утворюється є найбільш стійкою планувальною структурою міста, квартал може використовуватися (і використовується) в містобудівній практиці як первинна облікова одиниця, зручна для визначення і представлення різного роду функціональних, техніко-економічних, статистичних, екологічних та інших показників і характеристик міського середовища.

Квартал, в якості первинної облікової одиниці доцільно використовувати, наприклад, для визначення укрупнених показників функціонального зонування території міста (по основних, переважаючих видах використання території); будівельного зонування - 1) висота будівель (середня поверховість); 2) щільність населення; 3) допустима міра забудови житлових кварталів (щільність забудови); 4) система забудови (периметральна, рядкова, змішана і ін.); 5) відступи від будівель всередину ділянки від червоної лінії [9 с. 42]; еколого-містобудівного й інших видів зонування.

Квартал доцільно використовувати також як первинну облікову одиницю території для прив'язки даних містобудівних інформаційних систем (П-мережа містобудівного банку даних Києва - 1987 р.). [5 с. 162]

Таким чином, вироблені вітчизняною і зарубіжною містобудівною практикою поняття «квартал» і «мікрорайон», семантично не тотожні, вони суттєво розрізняються за сенсом і відображають абсолютно різні процеси і явища, вони не є взаємозамінними і тому не можуть вживатися як рівнозначачі, рівноцінні поняття.

Поняття «квартал», сам по собі, не несе жодної змістовної інформації. Квартал характеризується місцем положення, геодезичними координатами, геометричними параметрами, в межах червоних ліній вулиць і магістралей, що забезпечують комунікаційну діяльність в місті. Він може бути забудованим або забудованим. В будь-якому разі він залишається ділянкою міської території, потенційно призначеною під освоєння відповідно до встановлених містобудівних регламентів. В будь-якому разі квартал є і залишається **первинною одиницею планувальної структури населеного пункту.**

Що стосується поняття «мікрорайону», який у просторі також обмежений червоними лініями, без чого не може бути реалізований один з фундаментальних принципів мікрорайонування - принцип розділення (не пересічення) пішохідних і транспортних шляхів, то воно за сенсом відноситься до визначення **первинної одиниці соціально-планувальної структури міста.** Впровадження принципів мікрорайонування в районах реконструкції житлових територій з густою мережею вулиць, що склалася, й невеликими за площею

кварталами, досягається засобами об'єднання і функціональної спеціалізації суміжних кварталів, перетворення їх в цілісний соціально-планувальний комплекс - мікрорайон. При цьому зовнішні параметри фіксується червоними лініями, а червоні лінії вулиць, що стають внутрішніми проїздами скасовуються. Вони можуть бути використані під внутрішньомікрорайонні проїзди з режимом, що виключає рух транспортних засобів.

Кристалізації понять, якими користуються у сфері містобудівної діяльності, відбувається шляхом синтезу знань про всю предметну область містобудівної діяльності, що включає велику кількість наукових дисциплін, так або інакше пов'язаних з вивченням людини, людського суспільства і середовища буття. Це і демографія, і соціологія, і економіка, і екологія, і географія, і семантика, і топографія, і ін. Постійне удосконалення понятійно-термінологічного апарату, містобудівного тезауруса, необхідне для вироблення мови спілкування зрозумілого фахівцям не лише в області архітектури і містобудування, але і всіх, пов'язаних з ними суміжних дисциплінах і сферах діяльності.

У визначенні понять (термінів) мають бути відбиті лише істотні ознаки об'єкту або предмету. Особливо це відноситься до нормативних і законодавчих документів.

У зв'язку з викладеним, вбачається неприйнятним таке визначення що міститься в Законі України «Про планування і забудову територій» (ст. 1. Визначення термінів) «Червоні лінії відмежовують території **мікрорайонів, кварталів** та **території іншого призначення**» - оскільки червоні лінії відділяють вулицю від території кварталу незалежно від її функціонального використання і будь-яких інших характеристик, незалежно від їх вмісту.

Теж стосується і ст. 16 - про проект розподілу прибудинкових територій. «проект розподілу території - це містобудівна документація, яка розробляється для **мікрорайону (кварталу) чи його частини**, з метою розмежування земельних ділянок».

У даному контексті використання терміну «**мікрорайон**» «**чи його частини**» взагалі недоречно, оскільки йдеться лише про визначення меж прибудинкових територій житлових будинків; земельних ділянок громадських будівель і інших об'єктів містобудування; надлишків земельних ділянок, в межах території обмеженою червоними лініями, тобто кварталу.

А як розуміти такий текст (ДБН 360-92**) п. 3.5. [4, с.7] «У межах сельбищної території формуються основні структурні елементи:

а) **Житловий квартал (житловий комплекс)** - первісний структурний елемент житлового середовища¹, обмежений магістральними або житловими вулицями, проїздами, природними межами тощо, площею до 20-50 га з повним комплексом установ і підприємств обслуговування місцевого значення (**збільшений квартал, мікрорайон**) і до 20 га з неповним комплексом.

І далі:

б) **житловий район** - структурний елемент сельбищної території площею 80-400 га, в межах якого формуються **житлові квартали**, розміщуються установи і підприємства з радіусом обслуговування **не більше 1500** (відмітьте, що в п. а) взагалі немає згадки про радіус обслуговування, хоча саме він визначає межі і демографічну ємність території «комплексу»!), а також об'єкти **міського значення**, що взагалі не є можливим, оскільки територія що є зайнятою установами міського значення має бути виключена з балансу територій житлового району.

Або такий текст з «Довідника проектувальника. Містобудування» [10], який дає таке визначення: «**Мікрорайон** - первинний структурний елемент сельбищної території, обмежений магістральними або житловими вулицями (проїздами), природними межами тощо., площею 50 га з повним комплексом установ і підприємств обслуговування місцевого значення...». Здається все ясно і раптом продовження: «...(збільшений квартал, мікрорайон) і до 20 га з неповним комплексом. Такою ж **структурною одиницею може бути житловий квартал** з неповним комплексом установ і підприємств обслуговування в зонах історичної забудови, яка реконструюється, в малих селищах, в умовах складного рельєфу і тому подібне» [10 с. 43]. Як бачимо, сучасна містобудівна наука, що десятиліттями відпрацьовувала засоби організації міста і відповідну термінологію дає чітке визначення і розділення понять кварталу і мікрорайону які повністю ігноруються тими, хто відповідає в Україні за проблеми містобудування.

Так звідки ж береться така плутанина в офіційних законодавчих і нормативних документах?

Прискіпливі пошуки коренів ведуть до 40-50 років ХХ століття. Плутанина в поняттях, нечіткість визначень, яка мала місце в офіційній містобудівній науці, що розроблялася в СРСР в другій половині минулого століття і що відбилася в нормативних документах які регулюють процеси планування і забудову міст [6, 12] для території Радянського Союзу плавно, без жодного критичного осмислення перекочувувала до містобудівних норм (ДБН-

¹ Термін «середовище» не є синонімом терміну «система», тому середовище не може мати структуру і, відповідно, елементів

360-92**) діючих в даний час в Україні. Вони завдають величезної шкоди якості і обґрунтованості містобудівних рішень, що приймаються.

Нечіткість понять була зафіксована ще в перших післявоєнних містобудівних нормах «Правил і норм планування і забудови міст» (СН-41-48), де в розділі «Селитебная территория города» говориться: «Планування сельбищної території міста повинне передбачати . раціональне розміщення і організацію : житлових районів, мікрорайонів і кварталів, установ культурно-побутового обслуговування, зелених насаджень . тобто **«квартал»** поставлений в один ряд з **«мікрорайоном»** і **«житловим районом»**.

ВСН 38-82 (1982 р.) [б с. 109] розглядається територія «у межах проекту детального планування усього, у тому числі: **житлові квартали і мікрорайони»**

Закон України «Про планування і забудову території», ст. 1 «Червоні лінії. відмежовують території мікрорайонів, кварталів та територій іншого призначення» - повна чехарда.

Далі ДБН «Система містобудівної документації. Склад, зміст, порядок розроблення та затвердження проектів розподілу території **мікрорайону (кварталу)»** покладено «Правила розподілу житлової території **кварталу, мікрорайону»**.

Із сказаного виходить, принаймні, один висновок - висновок про необхідність впорядкування термінів і визначень, що вживаються у сфері містобудівної діяльності. Це є вкрай необхідним для вдосконалення процесів містобудівного дослідження і проектування, для впровадження в містобудівну практику сучасних інформаційних технологій, для забезпечення юридичної практики.

Порушення принципів мікрорайонування як в проектах так і в натурі слід розглядати не інакше, як порушення фундаментальних прав людини на гідне середовище життєдіяльності.

Література:

1. Богорад Д. И. Районирование территорий города и проблемы жилого микрорайона //Проектирование социалистических городов. Киев. 1946.
2. Давидович В. Г. Планировка городов и районов. Стройиздат. М.: 1964. – 326 с.
3. Даль В. И. Толковый словарь живого великого русского языка. В 4 т.т. Т.2: И-О. – М.: ОЛМА Медиа Групп, 2007. 672 с.
4. ДБН-360-92** «Планування і забудова міських і сільських територій»
5. Дёмин Н. М. Управление развитием градостроительных систем. –К.: Будівельник, 1991. -181 с.

6. Инструкция о составе, порядке разработки, согласования и утверждения схем и проектов районной планировки, планировки и застройки городов, поселков и сельских населенных пунктов. ВСН 38-82. Госгражданстрой.

7. Косенкова Ю. Л. Конкурс на составление экспериментальных проектов жилого микрорайона города. 1945-1946гг.// Архитектурное наследие. Вып. 40. НИИтеории архитектуры и градостроительства. – М.: 1996. – 216 с., ил.

8. Косицкий Я. В. Методические указания. Архитектурно-планировочные принципы проектирования городов (Урбанистика) Москва-Харьков) 1974. (ротапринт ХИИКС) 205 с.

9. Левченко Я. П. Планировка городов. Техничко-экономические показатели и расчеты. Изд. Академии архитектуры СССР. М.: 1947 149 с.

10. Містобудування. Довідник проектувальника. Виданні друге, доповнене. (За заг. ред. д-ра архітектури Т. Ф. Панченко) К. Укрархінформ, 2006. -192.

11. Основы теории градостроительства. Учебник для вузов. Спец «Архитектура»/ З. Н. Яргина, Я. В. Косицкий, В. В. Владимиров и др. Под ред. З. Н. Яргиной. – М.: Стройиздат, 1986. – 326 с., ил.

12. Правила и нормы планировки и застройки городов. Госстройпроект. СН 41-58. М.: 1959. 179 с.

13. Справочник проектировщика. Градостроительство. М.: Госстройиздат. 1963. 367 с.

14. Украинская Советская Энциклопедия. т. 4. с. 535

15. Эйнгорн А. Л. Методика микрорайонирования территории города // Проектирование социалистических городов. Вып. VI-VII. Харьков, 1937.

16. В. Я. Вольфензон. Вопросы планировки и застройки городов за рубежом. М.: Госстройиздат, 1957. 157с., ил.

Анотация

Рассмотрены вопросы терминологического определения и сущности первичных элементов социально-планировочной структуры селитебных территорий крупных городов и региональных систем расселения: тождества и методологического разграничения понятий «микрорайон», «квартал».

Annotation

The article highlights the problems of terminological definition and the essence of the primary elements of social and planning structure of residential areas of major cities and regional settlement systems and considers the identity and methodological distinction between "microrayon (residential neighborhood)", "kvartal" (residential quarter).